

Joan Carles Martí

President de l'associació cívica El Tempir d'Elx

Abans de tot, ens perdonareu el to distès perquè, al cap i a la fi, no haurem de desenvolupar cap de les intervencions que escoltareu per tal que el català tinga l'espai que li pertoca, en una Europa que assisteix al desplaçament i l'extinció accelerada de moltes llengües sense estat, totes d'una originalitat pregona i alguna (l'occità n'és l'exemple més paradigmàtic) d'una importància cabdal en la història del continent. El que diré tot seguit, doncs, no és cap bajanada: no hi ha llengua viva sense comunitat lingüística ni (per relació commutativa) comunitat lingüística sense llengua viva.

Això no obstant, haurem de convenir (per una senzilla regla de tres casolana) que Catalunya representa poc més de la meitat del territori i dels usuaris potencials del català si l'oficialitat fos plena i compartida. La macrocefàlia tan discutida i discutible de Barcelona s'ha de trencar i d'enriquir, tot i que ens sembla que la Catalunya d'aquest final de segle no veu més enllà de Sant Carles de la Ràpita. Us remetem, doncs, per manca de temps, a l'extensa bibliografia que tracta la importància d'un mercat on poder distribuir els productes lingüístics; uns beneficis, en definitiva, imprescindibles per assegurar la supervivència dels qui ens apleguem ací. Així i tot, haurem d'admetre, amb resignació i ràbia, que ni la tramuntana ni el migjorn bufen com caldria; i així ens rutlla als defensors d'aquest petit mercat comú i als patriotes de la mata de jonc.

Proseguiré, amb la vostra benevolència, per tal de llegir-vos una nota de premsa (*El Tempir*, núm. 14) que no haureu trobat a cap diari:

El 26 i 27 d'octubre de 1998, amb l'objectiu de conèixer la realitat sociolingüística i cultural de les comarques més meridionals de llengua catalana, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans visità Elx i la Universitat d'Alacant amb un atapeït programa d'activitats, visites protocol·làries, sessions acadèmiques, col·loquis amb intercanvi d'opinions i parers entre els integrants de la Secció Filològica i destacades persones del món cultural, social i polític d'Elx i de les comarques del baix Vinalopó, les Valls del Vinalopó i l'Alacantí.

Aquesta notícia breu (acompanyada potser d'alguna fotografia) hauria estat l'espai mínim que la premsa hauria dedicat a una visita que entraria plenament en la normalitat acadèmica i cul-

tural de qualsevol país. No hem pogut comprovar si la notícia aparegué als quioscs de Barcelona perquè la premsa en català no ens arriba a l'Altet, uns quaranta-cinc minuts més avall del Prat. A TV3 no hi hagué res i aquesta sí que l'escoltem perquè abonàrem, igual que milers de valencians, una part ínfima del repetidor. De Canal 9 més ens valdrà no parlar-ne.

Això no obstant, per a la ciutat d'Elx aquesta visita comportà conseqüències molt favorables. L'Ajuntament obrí les portes de la Casa de la Vila i la premsa i les televisions locals se'n feren ressò. Aquell dia, a més, els catalanoparlants del baix Vinalopó, de l'Alacantí i de les Valls del Vinalopó (el territori de l'antiga governació foral d'Oriola on encara podem enraonar amb fluïdesa catalana almenys un quart de milió de persones) ens sentírem més a prop que mai d'aquest casalicí i de Catalunya. És clar que l'Institut d'Estudis Catalans ha d'eixir per tot el territori. En el cas nostre, amb més motius, perquè hem de servir una doble fidelitat que practiquem en un territori fronterer, sovint oblidat; menys castellanitzat del que es pensa, potser per una bibliografia que no cospa ben bé la realitat. L'Institut d'Estudis Catalans, com a entitat normativa dels Països Catalans, no ha de renegar de la seua funció docent i protocol·lària; ni pot dimitir a causa de situacions polítiques enrarides, perquè els moleste doblement, als qui ja sabem, que es parle català fora de la Catalunya estricta. Ja sabem que s'oblida sovint, entre els catalans més encogits, que, de Guardamar del Segura ençà, el país dels valencians s'enfila per uns tres-cents cinquanta quilòmetres de llengua catalana, cosa que ens agrada aclarir cada vegada que algú ens diu amb fonètica oriental condescendent: «Oi que *bustè* és de *Balència*?» Sense continuïtat política reconeguda, és trist haver d'afegir que ens costa sovint menys temps, esforç i diners apropar-nos aquí que a la capital que ens pertoca segons deixà tractat a Elx-Torrelles el rei Jaume II el Just.

D'altra banda, aquesta nació policèfala fa que es confonguen espais i mites; perquè lamentem haver de trencar esquemes en afirmar que aquestes tres comarques catalanoparlants extremes, que tenen les populoses ciutats d'Alacant i Elx com a capitals, no tenen la mateixa radiografia sociològica que altres territoris allunyats de la plaça de Catalunya. Hi convivim unes sis-cents mil persones amb una agricultura de passat gloriós, una industrialització força avançada i una terciarització que no s'atura. Així, la xarxa de ciutats i de pobles que ocupem el migjorn del límit lingüístic formem una realitat socioeconòmica que no és diferent de la que puguem trobar a altres indrets de l'Europa més arriscada.

Que afirmem, ací i ara, sense ambages, que la composició no siga diferent de la de l'àrea barcelonina o tarragonina no implica, tanmateix, que no siga més intricada. Sóc d'un país català amb comarques vigoroses, una o dues capitalitats febles i assetjat *in saeacula saeculorum* per Castella, tant endins com enfora; i ens volen condemnar, a més, a resoldre els problemes sense comptar amb la família més solidària i pròxima. De fet, ens volen negar fins i tot els cognoms i una patent que ens pertany a parts iguals. Què diferenciaria, si no és això, les ciutats de Vic i d'Alcoi: uns petits trets significatius que poden menar els valencians a l'oblit més absurd?

El desconeixement mutu afecta fins i tot els més erudits. A tall d'exemple, em referiré al neologisme *alacantinització* com a sinònim d'abandó accelerat de la llengua del país. Els més entesos, els qui hi vivim, us diem que la castellanització interna afecta molt Alacant; que Elx (malgrat

ser una gran ciutat industrial) coneix una fidelitat renovada i un percentatge de catalanoparlants pròxim al 50 %, i que la llengua és molt majoritària, en totes les generacions, a la major part del territori que us dibuixaré més endavant. És clar que ens preocupa, i força, la situació del català, i és per això que hi som les cíviques. L'erosió és evident, les polítiques no hi posen fre i el temps no passa debades. Hem de ser nosaltres, els usuaris, els qui salvem un i cada un dels mots, des del vocabulari més bàsic i entenedor.

En el cas que m'ocupa ara, els qui millor coneixem el territori som els qui encara somiem amb la funció d'una capitalitat forta i valenta, un autèntic bastió cosmopolita, perquè als dipositaris compromesos del català no ens esglaiem les cruïlles on conflueixen totes les parles i tots els pobles. No us enganyeu pel que fa als militants valencians; tan sols el possibilisme, que moltes vegades es referma en la bona fe d'algunes facultats, ens fa apostar dubitativament per una Acadèmia Valenciana de la Llengua sense nom; un fetus davant el qual tremolem i desconfiem dia rere dia.

Així, els 550 quilòmetres que separen la plaça de Baix d'Elx del carrer del Carme de Barcelona no són cap distància en aquesta era d'Internet. Som molt lluny, gràcies a la providència dels homes, dels tres dies que Antoni Maria Alcover prengué el 1906 per anar de Lleida a la Vall d'Aran. «Més temps que per anar a Berlín, Londres o Viena», es queixava amargament el venerable mossèn, tot recordant-nos que això pujava fins a 150 pessetes «sens el menjar». No serem, doncs, nosaltres, els qui venim de més avall, els qui despatxarem aquesta capitalitat tan bella i urbana, que ens permet, si més no, aplegar-nos, veure'ns la cara, discutir sobre les coses que ens neguitegen i enriquir l'àlbum familiar.

Tal com ha anat la progressió d'aquesta oratòria, comprendreu el nostre atordiment quan el doctor Argenter ens telefonava per informar-nos que Elx havia estat elegida seu de les jornades que la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans realitza cada any a un indret del territori reconegut al Reial decret de novembre de 1976, que ara es vol negar, amagar o camuflar. El programa consistia en una primera jornada a la Universitat d'Alacant, a Sant Vicent del Raspeig, i l'endemà el passarien a Elx. Recaptava, doncs, el nostre suport, i així és com «tempirers» i «tempireres» ens posarem tots a funcionar, amb penes i treballs, una vegada més i al marge de tota obligació acadèmica o professional.

La xarxa d'associacions cíviques per la normalització del valencià a l'Alacantí, el Vinalopó i la gola del Segura som un fenomen únic en els nostres objectius. Partim d'una realitat viva, sovint menyspreada i eclipsada pel problema de la ciutat de València i pel veïnatge de la connexió Madrid-Alacant. Una realitat que pateix una indiferència duplicada, la de Barcelona i la de València. Així i tot, el moviment de represa i conscienciació lingüística de les comarques més meridionals té el seu origen a l'Elx de l'al·luvió dels cinquanta i seixanta del segle xx, quan passarem de tenir cinquanta mil habitants a tenir-ne cent vint mil, fins a assolir els dos-cents mil actuals. Un moviment que s'articulà al voltant de la figura il·lustrada de l'advocat Antoni Bru (a qui he de retre homenatge patriòtic obligat) mentre una jove generació tornava de València, de Barcelona o de Prada del Conflent.

La primera cívica, però, naixerà el 1987 a Alacant, on la situació era i és la més greu. Amb posterioritat, entre 1990 i 1997, naixerien com a bolets El Raig a Crevillent, El Tempir a Elx, El Bull a Monòver, L'Antina a Santa Pola, La Gola a Guardamar i El Rotgle a Novelda. Aquestes cíviques tenim com a primer punt de l'articulat (*El Tempir*, núm. 1 [1994]; *El Tempir*, núm. 17 [1999]):

Treballar per la normalització completa de la nostra llengua, estatutàriament valencià i acadèmica català, exigint-la a tot tipus d'autoritats, i la seua normalització en l'àmbit de totes les activitats socials i mitjans de comunicació, tant escrits com orals i d'imatges.

A la resta dels estatuts es trobaran referències al dret inalienable d'una escolarització en català, a l'exigència a l'Administració d'ampliar l'ensenyament en valencià i al compliment amb els compromisos adquirits en els centres educatius, com també al fet que no sempre es duen a terme. Es parla d'activitats culturals i lúdiques, de la formació integral de la persona i de la creació d'un mitjà de comunicació intern, la revista *El Tempir*, que arriba al número 17 i que ha estat l'única publicació trimestral en català de tot el sud del País Valencià, cosa que ens recorda, una vegada més, les mancances més esfereïdores que patim. És així com totes les cíviques fem una tasca silenciosa, sovint silenciada, menyspreada per les autoritats valencianes; atès que no mantenim les seues tesis, hem de funcionar pel dret de peatge, tot i que a Elx tinguem un cert suport per part d'una corporació contrària als actuals llogaters del Palau de la Generalitat d'Avall. Aquesta xarxa de cíviques està adscrita, a més a més, a la Federació d'Escoles Valencianes, amb una quinzena d'associacions d'arreu del País Valencià que organitzem, cada primavera, les Trobades d'Escoles Valencianes, que reuneixen més de cent mil valencians, i som el fet cultural i lúdic més important del país, malgrat tots els danys i paranys que la Generalitat valenciana ens infligeix.

Voldríem aprofundir, en aquesta darrera part, en el significat que va tenir per a nosaltres la presència de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. En primer lloc, és evident que el Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant tenia el dret i el deure de rebre la comitiva d'especialistes que s'hi desplaçà. Em consta —vaig ser-hi present— que aquelles jornades tingueren el ressò que correspon a aquell departament universitari, en plena eferescència docent i investigadora. És així com exigirem sempre, a l'Institut d'Estudis Catalans, una visió extensa i generosa (a través del temps i del territori), amb una defensa aferrissada i combativa de la unitat del català, per tornar així a bastir un únic estàndard, tot i les petites diferències, sempre assumibles en qualsevol llengua de cultura. Ha de ser la institució i el punt de confluència de tots els catalanoparlants i ha de valorar, conèixer i moure's per tot el territori, sense cap claudicació possible. No podem sinó meravellar-nos davant d'alguns filòlegs o pseudofilòlegs que (tot i no confessar-se secessionistes i des d'una pretesa unitat de la llengua) estigmatitzen la llengua d'una part tan vasta i poblada; uns elements que són nombrosos fora d'aquesta cambra i que s'estimen més els refrescs aigualits que els vins del Rosselló, del Penedès o del Vinalopó.

Hem de recordar, a més a més, que la Secció Filològica fou també rebuda per l'Ajuntament de Sant Vicent del Raspeig, municipi que fita amb el d'Alacant i que acull la seua Universitat.

El silenci de l'Ajuntament d'Alacant potser no fóra comentat per ningú si no ho féssim. Vivim uns temps massa florentins, elegants i políticament correctes. No culpem d'açò, però, el poc nervi d'aquella ciutat, sinó una corporació municipal que viu d'esquena al país. Per la seua banda, l'Ajuntament d'Elx rebé l'encàrrec amb satisfacció. Des d'El Tempir convocarem tots els afiliats, a més de les associacions germanes de l'Alacantí-Vinalopó, que estigueren representades a la Sala del Consell d'Elx. En aquesta noble sala del segle xv, on cada any es fa la prova de veu dels xiquets que canten en la Festa o Misteri d'Elx, es féu la sessió acadèmica. Caldrà que diga que la sala era plena, i no tan sols de filòlegs i lletraferits? Hi érem els homes i les dones d'Elx i de la rodalia; per trencar de nou clixés i tòpics, alguns amb estudis oficials escassos, però tots evidenciarèrem una fe inqüestionable en la unitat de la llengua catalana, el nostre valencià, un misatge que us porte, de part de tots els nostres, ací a Barcelona.

Amb anterioritat a tot allò, els membres de la Secció Filològica visitaren els carrers tradicionals i passejaren pels horts de palmeres, els que marquen, als llibres bellíssims de Gaspar Jaén i Urban, els límits de la llengua. A la Glorieta, hi organitzàrem una lectura de dotze hores ininterrompudes del *Tirant lo Blanc*, on participàrem uns quants centenars de persones, la major part joves, immigrants de primera i segona generació, il·licitans de soca-rel, tant del poble com de fora d'aquest. Amb el compromís que ha caracteritzat sempre els caps més clarividents del país, sentirem els fragments de Pere Verdaguer, d'Isidor Marí, de Vicent Pitarch i d'Antoni Maria Badia i Margarit, en cada una de les grans variants diatòpiques del català. Voldria, a més, retre homenatge a la memòria de na Maria Àngels Anglada (a qui dedicàrem el número 16 de la revista *El Tempir*), la qual ens envià, poc temps després de la seua visita, uns llibres que tractaven d'un extermini infamant, un dels exemplars dels quals incloïa una dedicatòria encoratjadora. Després, i per no perdre els bons costums, dinàrem plegades, entre palmeres, més d'un centenar de persones a l'Hort de la Mare de Déu, on ens diguérem a reveure.

Som ací, doncs, arribats al darrer paràgraf del discurs, asseguts al costat del doctor Badia i Margarit i del doctor Argenter i de tots vosaltres, per la qual cosa no podem més que regraciarnos per la delicadesa i per l'atenció prestades. En nom de tots els qui ens envien ens permetreu, aleshores, que acabem amb dues cites de la *Festa d'Elx*, amb el misteri d'uns versos que ens arriben des del cabal més popular; quan érem d'un país i d'un temps en què sovintejaven les aparicions inesperades i el suport mutu; quan els homes tornaven devers sa casa després d'una llarga espera, qui sap si enduts per alguna crida o per un imant atàvic. Els versos que us cantem els homes i les dones d'Elx diuen així: «De les parts d'ací estranyes, som venguts molt prestament, passant viles i montanyes, en menys temps d'un moment.» Els altres, complimentsos, es refereixen a la contentació que sentirem sempre en obrir-vos les portes: «Vosaltres siau benvenguts, parents i amics de grans virtuts.»